

Subsidiariteit heeft geen schijn van kans in deze Europese Unie

Wilfried Dewachter

Heel wat beleidsvoering wordt al te veel vanuit een juridisch denkpatroon ontwikkeld. Ook al heeft de Franse socioloog Crozier in 1979 al verkondigd: "On ne change pas la société par décret" en daarover brede instemming gevonden. Een goede alternatieve benadering is de politologische.

De politologie bestudeert de politieke machtsverhoudingen en de wijzen van besluitvorming met hun effecten op de beleidsvoering. De politieke machtsverhoudingen en de manieren om te beslissen wijken, na verloop van tijd, dikwijls flink af van de grondwettelijke bepalingen. België levert daarvan flagrante voorbeelden. Zie artikel 96 van de Grondwet bijvoorbeeld: "De Koning benoemt en ontslaat zijn ministers". Maar toenmalig PS-partijvoorzitter Guy Spitaels proclameert op 1 mei 1988 op de RTBf: "C'est moi seul qui décide des ministres socialistes". En dát is de werkelijkheid.

Typisch voor de politologie is ook het terdege rekening houden met de niet-beslissing als een soms dominante vorm van maatschappijsturing. De Indiase eerste minister Narasimha Rao: "When I don't take a decision, it is not that I don't think about it. I think about it and take a decision not to take a decision" (*Newsweek*, 30 december 1996).

Eén voorbeeld uit de 'Europese' politiek in België kan dat mooi toelichten: het 'glorieuze scoren' van het parlementaire initiatief inzake de Tobin-taks. De wet is goedgekeurd in ons land, maar bevat wel de beperking dat zij pas in werking treedt als ze in heel Europa wordt toegepast. Onlangs heeft de Europese Raad van ministers van Financiën zonder enige moeite de Tobin-taks als beleidsmaatregel afgevoerd. Het verslag in de pers meldt geen verzet, ook niet van de Belgische minister Didier Reynders. Wetsvoorstel en wet: het was naïef te denken dat deze wet een vorm van drukking op de Raad van Financiën zou uitoefenen. Zij is een krasse niet-beslissing: men wist dat de Tobin-taks geen enkele kans maakte op EU-niveau. Het Belgische parlement draait toch even de mensen een rad voor de ogen. Maar geen nood: in het politiek correcte jargon heet dit: *spindoctorschap*.

Wilfried Dewachter is emeritus gewoon hoogleraar van de KU Leuven sinds 2003 en doceerde er Politologie en Politieke sociologie. Nu geeft hij er nog het vak Politieke partijen. Hij is gecoöpteerd tot lid van de Vlaamse en van de Nederlandse Koninklijke Academie voor Wetenschappen.

Als de politologie zó de machtsverhoudingen en de besluitvorming in de EU onderzoekt, ontkomt men niet aan het zeer harde besluit: de subsidiariteit heeft geen schijn van kans in deze EU. De subsidiariteit is het besluitvormingsbeginsel dat de beslissingen op het juiste, bij voorkeur lagere, niveau moeten worden genomen. En als de subsidiariteit geen schijn van kans heeft, dan evenmin het binnenstatelijke federalisme, de regio's en zelfs de kleine staten - op mogelijks één breekpunt per lidstaat na, als ze bijzonder handig zijn.

Het onderzoek dat tot dit besluit leidt, steunt op tien verklaringsfactoren, of noem het tien redenen. Zij kunnen samengebald worden tot deze fundamentele vaststelling: de EU is in tegenstelling tot de VSA of de Chinese Volksrepubliek geen politieke actor. Ze is een proces, ja zelfs een haast blinde ontwikkeling - blind in de betekenis van: gestuurd in zeer uiteenlopende richtingen. Alleen Groot-Brittannië weet waar het heen wil: een maximalisering van zijn economisch voordeel in een steeds verder uitbreidende vrijhandelszone met een Engelse culturele hegemonie.

Of als men het in beeldspraak wil horen: de EU is een trage politieke vloedgolf, die nauwelijks in één richting gestuwd wordt en even nauwelijks vanuit haar veelzijdige pogingen tot sturing te controleren valt, laat staan democratisch te sturen. Het is een trage politieke vloedgolf! Of wat meer wetenschappelijk: de EU is één grote machinerie, met veel kleine aandrijfmotoren die lang niet altijd in dezelfde richting gaan, en finaal heel veel verscheidenheid in Europa langzaam, maar onontkoombaar, platwalst.

Nochtans, het is mooi geformuleerd in de Europese Grondwet.

- Het devies van de Unie luidt: "In verscheidenheid verenigd" (I-8).

- "De Unie eerbiedigt de gelijkheid van de lidstaten voor de Grondwet, alsmede hun nationale identiteit, die besloten ligt in hun politieke en constitutionele basisstructuren, waaronder die voor regionaal en lokaal zelfbestuur (...)" (I-5-1).

"Krachtens het subsidiariteitsbeginsel treedt de Unie op de gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen, slechts op indien en voorzover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lidstaten op centraal, regionaal of lokaal niveau kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Unie kunnen worden bereikt" (I-11-3).

- Maar I-6: "De Grondwet en het recht dat de instellingen van de Unie bij de uitoefening van de haar toebedeelde bevoegdheden vaststellen, hebben voorrang boven het recht van de lidstaten".

Welke zijn die tien verklaringsfactoren? En in welke mate houden zij steek?

I. BEAAT EUROPEANISME IN BELGIË

In België, maar ook in andere landen en zeker in de kringen van de EU-bezoldigden, mag men niet kritisch zijn over Europa. Vraag het maar aan vice-premier Vande Lanotte, begin oktober 2002. Hij kreeg meteen een resem verwijten naar het hoofd geslingerd. Nochtans is een kritisch debat een wezenlijke voorwaarde voor democratie.

Gezien het beate europeanisme in de Belgische politieke cultuur en in haar strakke elitarisme, moet de politoloog zich gezagsmatig indekken. Vandaar een reeks citaten

van gezaghebbende actoren over de Europese integratie.

"Die Europäer haben nie wirklich geklärt, was sie im Kern zusammenhält und was das Wesen ihrer Identität ist. (...) Es geht um das Europäische an Europa", aldus de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* van 25 november 2002.

Wat zijn dan de gezagsuitspraken die het onderzoek verder moeten brengen dan het beate europeanisme?

Karel Van Miert: "Het is nog te vroeg om onderhandelingen met Turkije over zijn toetreding tot de EU aan te vatten. De EU is pas uitgebreid met tien nieuwe lidstaten en die integratie is

zeker nog niet rond. De Europese Grondwet is nog niet goedgekeurd. Men heeft bovendien nagelaten orde in het EU-huis te brengen. En als Turkije toetreedt, wordt het het grootste land van Europa" (VRT-tv, Terzake, 6 oktober 2004).

Frits Bolkestein is zo mogelijk nog duidelijker: "Als er een strikt geheime stemming zou worden gehouden in de Commissie als onder de regeringsleiders, dan zou maar een kleine minderheid voor de toetreding van Turkije zijn" (*De Volkskrant*, 6 december 2004).

"Roemenië is een door en door corrupt land, maar toch hebben de ja-knikkers van de Europese Raad van regeringsleiders het licht al op groen gezet voor het Roemeense lidmaatschap in 2007. Een totaal absurde beslissing" (*Vacature*, 11 december 2004).

Een tweede kenmerk van dit beate europeanisme: het is zeer elitair. Toenmalig kardinaal Ratzinger mag zich uitspreken tegen de toetreding van Turkije tot de EU. De gewone man en vrouw mogen dat niet. Louis Michel, toen Belgisch minister van Buitenlandse Zaken,

formuleerde het vijf jaar geleden aldus: "Een referendum over zo'n thema zou een debat openen met smerige argumenten over onder meer de islam, die alleen maar rechts in de kaart spelen. Onze westerse democratieën beschikken niet over voldoende middelen om een publiek debat over dergelijke onderwerpen in de hand te houden en te omkaderen" (*De Standaard*, 4 september 2000). Na hem zal dit argument nog vaak herhaald worden.

Het praten en debatteren over Europa in België brengt ons in de situatie van 1831: 1% van de bevolking vormt de natie. Ons land staat in deze zeer ver van

het algemeen enkelvoudig stemrecht. Het staat zeer ver ook van Spinoza: "Men wordt niet als democraat geboren, men moet het worden" (citaat uit senaatscolloquium: *Burger zijn in 2005*). Door het te dóen.

Maar deze lijst van gezagsmatige indekking is nog niet ten einde. Zo taai is dat beate europeanisme.

Elio Di Rupo, op het PS-congres van 26 februari 2005: "L'Europe des 12 dans l'Europe des 25, cela ne me déplaît pas trop. Car si l'on voit qui est dans l'euro et qui n'y est pas, ça peut être intéressant". *Le Soir* (28 februari 2005) voegt er duidelijkheidshalve aan toe: "Notamment la Grande-Bretagne n'y est pas". Het Vlaamse regeerakkoord van 1999, de regering-Dewael I, belooft aan de Vlamingen: "In afwachting van de invoering van het bindend referendum en het volksdecreet wordt het consultatief referendum ingevoerd om de burgers nauwer bij het beleid te betrekken. De Vlaamse regering verbindt er zich alvast toe de uitslag van deze referenda te respecteren." Die belofte is ondertekend door Patrick

Wilfried Dewachter

Men heeft voor de ondertekening niet eens gewacht tot alle Europese burgers de tekst hadden in hun eigen taal.

”

Dewael, Karel De Gucht, Bert Anciaux, Steve Stevaert en Jos Geysels.

Een laatste belofte komt óók uit het Vlaamse regeerakkoord van 1999: "België moet de mogelijkheid krijgen om zijn stemmenaantal in de Raad, nu vijf en na uitbreiding twaalf, op te splitsen" (blz. 54).

Al deze uitspraken worden door de feiten vandaag ontkend. Voor het burgerschap is dat bijzonder schadelijk.

De bevoogding en betutteling door de 1% die mogen spreken van de 99% die te dom zijn om mee te beslissen, is de negatie van democratie. "Sois belle et tais-toi!" We staan erg ver van de Eed van Sint-Gillis uit 1890: "De combattre sans trêve ni repos jusqu'au jour où, par l'établissement du suffrage universel, le peuple belge aura réellement conquis une patrie" (E. Vandervelde, *Souvenirs*, blz. 42). Een algemeen stemrecht zonder echte beslissingscapaciteit leidt niet tot een Europees vaderland.

Dit beate europeanisme verhindert dat cruciale problemen in Europa juist geformuleerd worden, ja zelfs dát ze geformuleerd worden en op de politieke agenda komen. Laat staan dat er adequate oplossingen volgen.

Zelfs kanselier Schröder en de Duitse Bondsrepubliek met zijn vijf miljoen werklozen moeten het van de daken schreeuwen om de Bolkestein-richtlijn grondig te amenderen. En dan nog. *De Tijd* (14 april 2005): "De Duitse regering gaat met alle mogelijke middelen proberen een einde te maken aan de 'sociale dumping' door goedkope arbeidskrachten uit Oost-Europa."

De voorspelde zware nederlaag van de SPD op 22 mei 2005 in de grootste Duitse deelstaat Noord-Rijnland-Westfalen met meer dan 18

miljoen inwoners - méér dus dan in 19 van de 25 EU-lidstaten - heeft ook niet mogen baten. President Chirac heeft de bedreiging van een 'non' in zijn referendum nodig om, samen met Schröder, de Bolkestein-richtlijn terug naar het Europarlement gestuurd te krijgen. En daar moeten Schröder en de vijf miljoen werklozen wegen opdat de SPD-verkozene Evelyne Gebhardt als rapporteur "het mes in de Bolkestein-richtlijn kan zetten" (*De Tijd*, 19 april 2005). Zelfs van de moeizame integratie van Oost-Duitsland in de DBR met zijn sterke economie heeft de Europese machinerie nauwelijks geleerd. En de DBR is dan nog nettobetaler in de EU. Als het zo de grootste lidstaat van de EU vergaat, des te meer de kleine(re) lidstaten...

Ondertussen prijkt op de Parijse muren: "L'Europe sociale passe par le oui"...

II. GEOGRAFISCHE GRENZEN

De EU heeft geen geografische grenzen, ze dijt almaar verder uit. De beslissingen daartoe worden bovendien ook door niet-EU-actoren genomen.

Hoe meer de EU uitdeint, hoe kleiner de kans dat zij ooit internationaal een politieke actor

wordt. En hoe groter de EU, des te kleiner de kans op subsidiariteit en echte democratische medebeslissing door de burgers.

De Europese Grondwet bepaalt de geografische grenzen van de EU niet, alle sussende verklaringen over het nabuurschap ten spijt. Integendeel!

Art. I-58: "De Unie staat open voor alle Europese staten die de in art. I-2 bedoelde waarden eerbiedigen en zich ertoe verbinden deze gezamenlijk uit te dragen."

Wilfried Dewachter

De EU is geen politieke actor. Ze is een proces.

”

Art. 1-2 geeft als waarden ondermeer aan: "menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, rechtstaat, eerbiediging van de mensenrechten enz." Dat komt meer en meer in het bereik van de wereldwijde tendens tot democratisering of minstens proto-democratisering.

De EU telt nu 450 miljoen inwoners, verspreid over 25 lidstaten. Bij deze stand van 'integratie' van 450 miljoen mensen voegt men er nog 104 miljoen bij: 22 miljoen Roemenen, 8 miljoen Bulgaren in 2007, 4 miljoen Kroaten en, iets later, 70 miljoen Turken - Koerden inclusief.

Aan de poort hebben verder aangeklopt: Oekraïne en Georgië. En wat met Armenië dat toch ook vreselijk getroffen is met zijn 1,5 miljoen doden in de genocide? En wat met Moldavië en met de rest van de westelijke Balkan?

Wilfried Dewachter

Het beate europe-anisme verhindert dat cruciale problemen in Europa juist geformuleerd worden, ja zelfs dát ze geformuleerd worden.

Zopas is Wit-Rusland zelf aangepord, en nog wel op een tekenende manier, voor de besluitvorming van de EU. Condoleezza Rice, Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken, riep op 21 april 2006 - in het kader van de NAVO-top - op tot het omverwerpen van het regime-Loekasjenko in Wit-Rusland. Zij omschreef dat land als "de laatste echte dictatuur in Centraal-Europa" en zei dat het geen slechte zaak zou zijn als de Witrussen het voorbeeld van de Oekraïeners en de Georgiërs zouden volgen en "het juk van de tirannie afwerpen" (*De Tijd*, 22 april 2005). Na zo'n oproep - met art. 1-58 als juridisch wapen - kan de EU na verloop van de revolutie Wit-Rusland toch niet meer afhouden? President Bush kwam die oproep nog versterken in Riga op 7 mei 2005: "Repression has no place on this continent" (VRT-tv).

Waar staan in de EU-Grondwet de bevoegdheden van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken beschreven? Of die van de Hoop Scheffer als onderstaatssecretaris van de VS voor Europese zaken, met standplaats in Brussel? Maar ook Rusland is vragende partij ten aanzien van Wit-Rusland, zoals ook ten aanzien van Oekraïne. En dat kan de druk tot toetreding tot de EU alleen maar versterken.

Zo rijst de vraag die in Europa niemand wil of mag of misschien zelfs kán beantwoorden:

wanneer Israël, en dus ook Palestina? En dan ook Libanon en Marokko, Tunesië en...? Wat zijn de finale, ultieme grenzen van deze Europese 'unie'?

Zo is de EU nog decennia zoet om de vrijhandelszone uit te breiden en het *acquis communautaire* te verspreiden. En wordt een politiek daadkrachtig

Europa voor evenveel decennia afgehouden. Correctie: teruggedrongen als politieke actor. Want hoe uitgebreider de EU, hoeveel te minder homogeen. En hoe minder homogeen, des te minder slagvaardig.

De uitbreiding verhindert de slagvaardigheid.

Onderstaand bewijs uit het ongerijmde lijkt argumentatiehout te snijden.

Door de uitbreiding realiseert de EU drie basisdoelstellingen van de Europese integratie:

- uitbreiding van de vrijhandelszone;
- verspreiding van de West-Europese welvaart en hoge levensstandaard naar die landen die minder welvarend zijn op het Europese continent én de omliggende landen;
- verspreiding van een minimale democratie, in de betekenis van omverwerping van autoritaire regimes...

Maar gelden die fundamentele menselijke doelstellingen ook niet ten aanzien van de VSA op het Amerikaanse werelddeel? Dan betekent dit dat de VSA meteen integreren met Canada, Quebec inclusief. En vervolgens

met Mexico. En Latijns-Amerika zou danig veel deugd hebben aan de verspreiding van de welvaart en hoge levensstandaard van de VSA. In een aantal landen hebben ze ooit al politiek hun neus aan het venster gestoken. Dus Panama, El Salvador, Nicaragua en dan ook Guatemala, Honduras, Costa Rica.

En geldt niet, of gold niet: het juk van de tirannie afwerpen voor Ecuador, Columbia, Bolivia, Venezuela, Argentinië, Chili, Brazilië? Vele van deze landen zouden nu nog gebaat zijn met de verspreiding van de VSA-welvaart via EU-procédés. Dan pas zouden de VSA werkelijk de 'Verenigde Staten van Amerika' zijn. Maar dan verliezen de VSA hun homogeniteit, hun eenheid van taal, hun integratiegraad, hun democratische procédés en, vooral, hun kwaliteit als eenheid van actie op wereldvlak als machtigste staat ter wereld.

De VSA hebben gekozen voor die kwaliteiten van politieke actor. Zij wijzen de uitbreiding van de geïntegreerde en gestuurde vrijhandelszone af. Nietwaar, Argentinië? Zij wijzen die verspreiding van hun welvaart over het hele werelddeel via integratie af.

III. EU KENT NIET HET BEGRIP 'SOCIALE AFSTAND'

De 450 miljoen inwoners van de Unie zijn verre van verenigd. Nog veel groter dan de geografische afstand in Europa is de sociale afstand. Die slaat op de eenvoudige kennis van en betrokkenheid bij mensen op anderen: wie behoort tot de leefwereld, tot de kennis-

Wilfried Dewachter

Er is in de EU een zwaar democratisch deficit.

”

senkring, tot de arbeidsgemeenschap, tot het volk of de natie en hoe intens of zwak is die betrokkenheid? Overdonderend veel onderzoeken tonen aan dat 'Europa' niet tot de leefwereld van de mensen behoort. [De

Europese opiniepeilingen *Eurobarometer* mochten van de Commissie maar verder verschijnen als ze een positief beeld van Europa bij de burgers ophingen. Wat de technici dan ook voor mekaar krijgen, maar meteen foute informatie oplevert. De Commissie wilde evenwel foute informatie.] In Frankrijk en Nederland verkleint nu de sociale afstand via het referendum. Voor heel wat Fransen en Nederlanders komt Europa plots een flink stuk dichterbij. Niet zo voor België, ook niet wat betreft de sociale afstand tot de 'mensen' in de EU.

Twee aanduidingen slechts, uit een lange reeks.

Zowat een jaar vóór de toetreding van de tien nieuwe staten hebben wij aan een representatieve steekproef van Vlamingen gevraagd naar de hoofdstad van die tien nieuwe lidstaten (VTMV, november 2002). 57% kende Warschau als hoofdstad van Polen. 41% (dus niet eens de helft) wist dat Praag de hoofdstad van Tsjechië is en 39% dat Boedapest de hoofdstad van Hongarije is. Alle andere hoofdsteden scoorden lager dan 10%.

Eind 2001 peilden wij naar de West-Europese landen waar de ondervraagde Vlamingen nog nooit geweest waren (VTMV, november 2001). Die cijfers liepen tot onze verrassing zeer hoog op. Italië: 64%, Groot-Brittannië: 56%, Spanje: 50%, Duitsland: 36%, Frankrijk: 31%, Nederland: 27%.

Dat is de Europese horizon van 'de mensen', van de man en de vrouw in de straat.

Waardoor de vraag rijst: van wie of voor wie is dit Europa?

De eurocraten nemen graag de kleine VSA als model. Maar daarbij wordt een aantal belangrijke feiten en evoluties verdonkeremaand.

- De VSA zijn in 1776 begonnen met 13 Engelse kolonies aan de Oostkust, en niet met de huidige 50 staten.
- De VSA hebben er meer dan twee eeuwen over gedaan om tot de huidige maatschappelijke eenheid te komen, en dat is de eenheid op basis van een sterk federalisme. De emancipatie van de zwarten (1/3 van de bevolking) heeft geduurd tot diep in de twintigste eeuw.
- M.b.t. die eenheid heeft er - ergerlijk genoeg - een burgeroorlog gewoed en heeft men de oorspronkelijke 'indianen' nagenoeg uitgeroeid en in reservaten gedreven.
- De uitbreiding spreidt zich uit over twee eeuwen: Texas bijvoorbeeld in 1848 en Utah in 1896, met Alaska in 1959 en Hawaï in 1961.
- De totale bevolking in de VSA bedraagt nu 290.809.777 inwoners, dat is niet eens 2/3 van het huidige EU-aantal.

Uit al deze gegevens spreekt voor zich dat de VSA veruit voorliggen om - zowel binnenlands als internationaal - gegroepeerd een aangepast beleid te voeren, ongemeen veel sterker dan de EU dat in 2005 vermag. De EU probeert te ver te springen, de stok van haar machtsorganisatie is veel te kort voor haar ambitie. De betrokkenheid van de mensen op elkaar, van Algarve tot Tallinn en van Galway tot Iraklion of van Rovaniemi tot Messina, is nog veel te klein om meteen een stevige machtsorganisatie op te bouwen, zeker als men die niet strak demo-

cratisch gestalte geeft. De presidentsverkiezingen in de VSA dragen in aanzienlijke mate bij tot de 'Verenigde' Staten van Amerika, telkens opnieuw in een proces dat minstens één jaar de belangstelling gaande houdt. En dan nog, voor de verkiezing van de machtigste man ter wereld laat de helft van de kiezers het afweten.

IV. VERSCHIEDENHEID VAN TAAL

De EU heeft tot nog toe 21 officiële talen. Weldra komen er nog enkele bij. En dan nog en nog...

Dit werpt het dilemma van de talen in Europa op: hoe meer talen er officieel erkend worden, hoe groter de neiging om uitsluitend naar het Engels te gaan en des te sneller dit gebeurt. Wég verscheidenheid van taal, en dat vormt de eerste stap op weg naar de gelijkschakeling van de culturen. Eerste én tegelijk belangrijkste stap.

In zijn kerstboodschap van 1998 heeft koning Albert II een prachtige passage over de betekenis van de taal. "De taal van een mens bepaalt in hoge mate zijn wijze van redeneren en aanvoelen, wat hij zal zien of wat hij niet zal zien. De taal waarin hij denkt is als een venster waardoor hij de werkelijkheid zal waarnemen. Zijn wereldbeeld wordt mede bepaald door zijn taal en wat hij niet onder woorden kan brengen zal hem vlug ontgaan. Elke taal bezit haar eigenheid, die afstraalt op al wie die taal spreekt".

Het is een tekst om in een Europese Grondwet op te nemen als onderpand voor "das Europäische an Europa".

In de concrete maatschappij gaat het er echter hard aan toe.

Wilfried Dewachter

Hoe meer de EU uitdeint, hoe kleiner de kans dat zij ooit internationaal een politieke actor wordt.

"Quiconque qui comprend le rôle de l'université ne peut raisonnablement prétendre de mettre le français et l'anglais sur pied d'égalité". Deze uitspraak van kardinaal Mercier in 1904 sloeg op 'le flamand' en 'le français'. Maar dat is lang *passé*.

Hebben de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Joschka Fischer, en zijn Franse collega, Hubert Védrine, in de zomer van 2001 niet alles in het werk moeten stellen om het Commissie-voorstel om de ambtelijke teksten alleen nog in het Engels te maken, af te weren? "Gegen aktive Förderungen eines Einsprachenregimes" (*Focus*, 6 augustus 2001, Auszenminister Fischer wehrte EU-Reform ab).

Hier stuit men op de grootste concurrentievervalsing in de vrijhandelszone-EU, grootste concurrentievervalsing die de Commissie niet wil of niet mag aanpakken. Zij, de Commissie, anders zo ijverig om gelijklopendheid af te dwingen.

De grootste ongelijkheid waarmee de vrijhandelszone kampt, is het bedrijfsvoordeel van het Engels in de landen waar Engels de moedertaal is. Dat is een groot concurrentievoordeel in de productie, maar ook voor het transport en de distributie, in de marketing, de consumptie, de *research* en de patentering, in de interne en externe communicatie van bedrijven: snellere en fraaiere formulering, geen vertaling, meteen de grootste kans op optimaal begrip, minste ruis, hoogste kans op taalcreativiteit en accuraatheid van formulering. En zeker ook niet vergeten de goedkopere arbeidskrachten, bedienden en kaders, met bovendien een hoger rendement. In de 'Vlaamse' *Vacature* van 30 april 2005 publiceren volgende firma's uitsluitend Engelstalige personeelsadvertenties: Dell, Tate & Lyle, Elementis, Walters, Varian, FM

Logistics, NTS, Euroclear. Tegen deze concurrentievervalsing niet optreden, is tegelijk differentiële kansen op de arbeidsmarkt in stand houden. Premier Verhofstadt, met zijn kenmerkende maatschappelijke nonchalance, promoot al: "Straks wordt er hier evenveel Engels gesproken als Frans en Nederlands samen" (*De Morgen*, 14 mei 2005).

Van de weeromstuit stimuleert dit de hang om maar meteen het Engels in te bouwen in de andere landen. Hoe dan op lange termijn de verscheidenheid van taal en cultuur in Europa nog kan gered worden, is een fundamenteel probleem. Door tegen deze concurrentievervalsing niet op te treden, gaan op langere termijn alle talen (op één of twee na) in Europa gedegradeerd worden tot tweederangstalen. Ze zullen verbasteren of verschrompelen en meer en meer kans lopen te verdwijnen. Voor het wetenschappelijke Nederlands is dit proces al volop aan de gang! Met instemming van het Vlaams parlement!

Op macroniveau bekeken, kan men niet anders dan volgende besluiten trekken.

Taal is macht, en dus in bepaalde situaties ook onmacht, achterstelling en zelfs onderdrukking.

Taal is geld, en dus in bepaalde situaties ook werkloosheid en armoede.

Taal is status, en dus in bepaalde situaties voor mensen en groepen en misschien ook voor kleinere volkeren verschoven worden naar de zelfkant van de maatschappij.

Taal is cultuur, en dus in bepaalde situaties geringe vorming en ontwikkeling en dus neerwaartse sociale stratificatie.

Dit geldt des te meer in de informatie- en communicatiemaatschappij.

V. EU HEEFT MEER DAN DE HANDEN VOL MET HAAR EXCLUSIEVE BEVOEGDHEDEN, MAAR DE MACHINERIE WIL MEER EN MEER MACHT VIA GEDEELDE BEVOEGDHEDEN

De Europese Grondwet voorziet drie soorten bevoegdheden voor de EU. Vooreerst zijn er de exclusieve bevoegdheden (art. I-13) met vooral de douane-unie, de mededingingsregels, de euro en de gemeenschappelijke handelspolitiek. Vervolgens zijn er de gedeelde bevoegdheden (art. I-

14) met onder meer de interne markt, landbouw en visserij, milieu, consumentenbescherming, vervoer, energie, veiligheid en economische, sociale en territoriale samenhang. Ten slotte, alsof dat nog niet voldoende is, wil de EU meer en meer "ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden" (art. I-17), onder andere inzake volksgezondheid, industrie, onderwijs, cultuur, jeugd, sport, toerisme, administratieve samenwerking. Van een gulzig centralisme gesproken, dat men via rijkelijk manna aantrekkelijk maakt en waarbij men zó eenvormigheid bewerkstelt, alle ideologische uitspraken over verscheidenheid en subsidiariteit ten spijt. Gewezen Commissievoorzitter Jacques Delors: "Europa zal maar echt Europa zijn als zijn taal- en cultuurdiversiteit ten volle zullen gerespecteerd en gerespecteerd zijn."

De EU houdt zich minder en minder aan de bevoegdheidsafbakening die haar exclusief toekomt. Pascal Lamy, oud-Eurocommissaris, beschrijft de EU in dit domein terecht als "L'Europe en première ligne". De Nederlandse vertaling van het boek, *Europa als wereldmacht* (Rotterdam, 2004, 168 blz.), geeft een

fout beeld, want de EU is dat niet en wordt dat vooralsnog niet. Alleen al op wereldhandelsvlak heeft de EU de handen vol met de VSA, China, Japan en weldra India om zich te verdedigen.

Meer en meer gaat de EU werken in de gedeelde bevoegdheden en zelfs in het ondersteunende, coördinerende of aanvullende optreden. Op het einde van haar Vlaamse ministerambt verzuchtte Vera Dua: "Ik heb als minister van Leefmilieu en Landbouw niets anders gedaan dan Europese richtlijnen omzetten in decreten voor Vlaanderen" (VRT-tv, 25 oktober 2003).

Wilfried Dewachter
Nog veel groter dan de geografische afstand in Europa is de sociale afstand.

Zie ook het Vlaamse regeerakkoord van 1999: "De EU, die steeds sterker de beleidsagenda van haar leden stuurt".

En dat doet ze in het perspectief van een streng bureaucratisch juridisme, waardoor in eerste instantie de noodzakelijke vrijheidsgraad voor elk beleid *anno* 2005 wegvalt. Vrijheidsgraad die nodig is, gezien de zeer snelle maatschappelijke, technologische, economische en internationaal-politieke ontwikkelingen en de grote diversiteit van nieuwe problemen die zich aandient. Maar ook de verscheidenheid aan problemen in de regio's en landen maakt geen kans op een adequate beleidsaanpak door dat bureaucratische juridisme. En het Europa van de 25 kent nogal wat interne diversiteit. Wég dus ook de subsidiariteit.

VI. DOOLHOF VAN STUKSGEWIJS BESLISSEN DOOR TELKENS ANDERE ACTOREN

In tegenstelling tot de VSA - waar je een concentratie van politieke actoren krijgt met de president, het Congres en de deelstaten, elk

sterk democratisch gelegitimeerd - heeft de EU géén concentratie van politieke actoren, zijn zij nauwelijks democratisch gelegitimeerd en zijn er veel meer actoren dan de Grondwet beschrijft.

Politologen hebben er een bijzonder taaie klus aan om de feitelijke besluitvormers in de EU op het spoor te komen. Er zijn:

■ de Commissie, om te beginnen. De Europese Grondwet beschrijft die niet als een vergadering van Belgische secretarissen-generaal van de administratie, wel integendeel. Zie art. 1-26, 1, 2, 3 en 4.

"1. De Commissie bevordert het algemeen belang van de Unie en neemt daartoe passende initiatieven. Zij ziet toe op de toepassing zowel van de Grondwet als van de maatregelen die de instellingen krachtens de Grondwet vaststellen. Onder de controle van het Hof van Justitie van de Europese Unie ziet zij toe op de toepassing van het recht van de Unie. Zij voert de begroting uit en beheert de programma's. Zij oefent onder de bij de Grondwet bepaalde voorwaarden coördinerende, uitvoerende en beheerstaken uit. Zij zorgt voor de externe vertegenwoordiging van de Unie, behalve wat betreft het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en de andere bij de Grondwet bepaalde gevallen. Zij neemt de initiatieven tot de jaarlijkse en meerjarige programmering van de Unie om interinstitutionele akkoorden tot stand te brengen.

2. Tenzij in de Grondwet anders is bepaald, kunnen wetgevingshandelingen van de Unie alleen op voorstel van de Commissie worden vastgesteld. Andere handelingen worden op voorstel van de Commissie vastgesteld in de gevallen waarin de Grondwet daarin voorziet.

3. De ambtstermijn van de Commissie bedraagt vijf jaar.

4. De leden van de Commissie worden op grond van hun algemene bekwaamheid en Europese inzet gekozen uit personen die alle waarborgen voor onafhankelijkheid bieden." Het blijft voor de politologie én voor de democratie een hachelijke opdracht de interne besluitvormingswijzen in de Commissie op het spoor te komen. Wijst Frits Bolkestein op het modale patroon als hij zegt: "Als de portefeuillehouder en de voorzitter op één lijn zitten, dan kom je daar [als ander Commissielid] niet tussen"? (*De Volkskrant*, 6 december 2004);

■ de talrijke Raden van nationale ministers: Financiën, Justitie, Sociale Zaken...; de vakministers. Frans Van Daele, toen ambassadeur bij de Belgische Permanente Vertegenwoordiging: "De verwezenlijkte uitbreiding van het EU-actieterrein (...) heeft met zich meegebracht dat ongeveer alle onderwerpen van binnenlandse politiek een Europees verlengstuk hebben. In die omstandigheden hoeft het dan ook niet te verwonderen dat, naast een aantal Gewest- en Gemeenschapsministers, op één na alle federale Belgische ministers deelnemen aan een of andere Ministerraad" (*Res Publica*, 1998, nr. 2, blz. 193);

■ de Europese Raad van Staatshoofden en Regeringsleiders. Jean-Luc Dehaene: "De toenemende rol van de Europese Raad maakt dat de eerste minister een spilfiguur van het Europees beleid geworden is en er ook steeds meer van zijn tijd moet aan besteden" (*Res Publica*, 2000, nr. 1, blz. 25);

■ de Europese Centrale Bank, met als ambitie een beleidskwaliteit en een besluitvormingswijze *à la Federal Reserve*, met Paul Volcker en nadien Alan Greenspan als onbetwiste voorbeelden - ook al moet de ECB een monetaire politiek voeren die dan eens mét en dan eens náást of tégen Greenspan zal sporen;

- het Hof van Justitie van de Europese Unie;
 - het Europe Parlement, waarbij het uitkijken wordt als de Europese Grondwet in voege treedt óf en hóe en in welke mate dit massale parlement werkelijk 'medewetgever' zal worden;
 - het Coreper, het diplomatieke *Comité des Représentants Permanents*;
 - de Europese Conventie die voor "95 procent van de teksten van de Europese Grondwet verantwoordelijk was" (Paul Goossens in *De Standaard*, 23 mei 2005) en bij verdere ingrijpende Grondwetsherzieningen opnieuw wordt ingezet;
 - Intergouvernementele Conferenties (IGC's);
 - de nationale lidstaten, met eventueel hun belangrijkste politieke instellingen, maar zeker de nationale regeringen en soms ook de nationale parlementen;
 - de centrale administratie 'Brussel', zeker met inbegrip van en gestuurd door de Commissie.
- De hoge verloning laat toe zeer bekwame ambtenaren aan te trekken die, eens benoemd, hun techno- en eurocratisch gehalte ten volle bewerkstelligen en verdedigen. Samen met de Commissie, 'Brussel' als voortrekker van "L'Europe trop libérale" - volgens de 'neen'-campagne in Frankrijk - dat eeuwenoude diensten én symbolen als post en spoorwegen 'ontnaast';
- de Europese partijvormingen, zoals de Europese Volkspartij die verschuift van overwegend christen-democratisch naar overwegend conservatief, gewoon om de grootste fractie te zijn en aanspraak te kunnen maken op bepaalde benoemingen (zoals Commissievoorzitter, Parlementsvoorzitter e.a.);
 - er is nog 'Schengen', met weer specifieke lidmaatschappen en Joost-mag-weten welke feitelijke besluitvorming. En zijn er nog andere werkverbanden als Schengen?;

- het Europese 'middenveld' of de grote lobby-organisaties;
- de extra-politieke actoren in de EU, in het bijzonder de Europese elite en de nationale elites;
- de president van de VSA en zijn minister van Buitenlandse Zaken.

Hierbij dient rekening gehouden met de heel hoge rotatie van de actoren die uit de nationale politiek komen, maar ook met het niet democratisch gelegitimeerd zijn van al deze actoren die niet uit de nationale politiek komen - op het Europe Parlement na. En ten slotte moet men rekening houden met de persoonlijke ambitie van regeringsleiders, Commissieleden, ambtenaren en anderen... Ambities die voor de subsidiariteit niet altijd erg bevorderlijk zijn.

Kenmerkend voor de besluitvorming zijn, naast het imbroglío van het stuksgewijze beslissen door telkens andere actoren en naast het strenge bureaucratische juridisme van 'Brussel':

- de lidstaten die zeer gewillig, volgzzaam en braaf zijn om maximaal te kunnen genieten van het rijkelijke EU-manna;
- de lidstaten die maar wat graag de EU als boeman naar voren schuiven voor hun beleid waartoe ze op zich niet de moed hebben;
- de Commissie die zich niet moet verantwoorden voor de kiezers en bovendien rechtsprekend kan optreden.

Dit dient met enkele voorbeelden gestaafd.

Er zijn om te beginnen de rijke vleespotten van de EU. Structuurfonds en Cohesiefonds hebben Henegouwen vanaf 1994 tot nu 2,5 miljard euro ontwikkelingshulp bezorgd, hulp die met *matching* fondsen verdubbeld is. Het financiële dagblad *L'Echo* (26 april 2005)

schrijft: "Représentée lundi à Luxembourg par le ministre des Affaires étrangères Karel De Gucht (VLD), et le secrétaire d'Etat aux affaires européennes, Didier Donfut (PS), la Belgique s'est opposée au nouveau régime d'aide transitoire destiné aux

régions de l'ancienne UE-Quinze qui, en raison de l'élargissement, ne sont plus éligibles aux fonds de cohésion." *De Tijd* voegt eraan toe: "België maakt breekpunt van meer Europese steun aan Henegouwen. Hard onderhandelingsstandpunt minister De Gucht na Luxemburgs voorstel" (26 april 2005). De Gucht zal waarschijnlijk veel binnenhalen omdat dit voor België inderdaad een breekpunt is. Maar volgzzaamheid in andere dossiers zal hoogstwaarschijnlijk de prijs zijn.

De Griekse regering die de EU-instellingen statistisch beliegt over haar budgettaire situatie om toch maar in de euro-zone te kunnen stappen, is een ander sprekend voorbeeld. Temeer omdat alle uitgebreide staven van ambtenaren, diplomaten en parlementsleden ten spijt, zij deze leugen niet ontdekt hebben. (Of is het: niet wilden ontdekken, of niet willen of durven om als klokkenluider op te treden?)

VII. "CECI N'EST PAS UNE LÉGISLATION, C'EST DE LA COMMUNICATION"

Er is de institutionele oogverblinding in de Grondwet om de subsidiariteit in te bouwen. Eén derde van de parlementen kan bezwaar aantekenen en dan wordt het voorstel opnieuw bekeken. Dit is nauwelijks meer dan een papieren mogelijkheid.

Vooreerst zijn de nationale parlementen ook in eigen land erg zwakke politieke actoren. De ratificatie van het *Verdrag tot vaststelling van*

Wilfried Dewachter

Er is de institutionele oogverblinding in de grondwet om de subsidiariteit in te bouwen.

”

een grondwet voor Europa in Senaat en Kamer (1/3 aanwezigheid in het debat op 19 mei 2005, met de Grondwettekst pas op de dag van de goedkeuring ter beschikking gesteld) heeft voor België die techniek ter verdediging van de subsidiariteit als

ineffectief ten overvloede duidelijk gemaakt. Helaas. De Belgische participatie - zeker in haar derde hoogtepunt vanaf 1999 - heeft de parlementen nog meer verzwakt. Die zijn zo te leiden, de Belgische politiek levert er haast wekelijks prangende voorbeelden van.

Vervolgens moet er tussen nationale parlementen onderlinge communicatie tot stand komen en dat behoort tot op heden nauwelijks tot hun gewoonten. Zie hoe moeizaam dit loopt bij de parlementen van de grote regio's in Europa: Beieren, Schotland, Catalonië, Noord-Rijnland Westfalen, Rhône, Alpes en ook Vlaanderen.

En ten slotte moeten die parlementen brutaal geconfronteerd zijn met dezelfde problematiek in hetzelfde tijdssegment. Gezien de maatschappelijke verscheidenheid in de EU is de kans ook hier vrij klein.

Als men de subsidiariteit echt had willen hard maken, waren er drie mogelijkheden. Ten eerste: de verdediging bij de regeringen leggen. Ten tweede, voor de federale staten - en zeker voor België met zijn twee zeer verschillende maatschappijen op eenzelfde grondgebied: het splitsen van de nationale stemmen volgens de belangrijke regio's. Ten slotte: de formele institutionalisatie van het referendum.

VIII. REFERENDUM

Het is niet voor niets dat de Raad of de IGC het prachtige motto van Thucydides uit het

Ontwerp van Grondwet heeft afgevoerd. "Onze Grondwet wordt democratisch genoemd omdat de macht niet in handen is van een minderheid, maar van de grootst mogelijke meerderheid" (Thucydides, II 37). Het was een programma om hard aan te werken, naar burgerschap toe in zijn volle betekenis. Men heeft het afgevoerd. Gelukkig zijn tien landen voldoende democratisch geëmancipeerd gebleken om de internationale tendens tóch op de Europese Grondwet toe te passen: Spanje, Frankrijk, Nederland, Luxemburg, Denemarken, Polen, Portugal, Ierland, Groot-Brittannië en Tsjechië.

De opmars van het referendum is onbetwistbaar, zowel wereldwijd als Europees. Internationaal: in de twintigste eeuw ontwikkelt het referendum, per twee decennia, van beperkt tot haast algemeen gebruik. 1901-1920: 48 / 1921-1940: 98 / 1941-1960:115 / 1961-1980: 256 / 1981-2000: 330.

En in de EU, de vier jongste decennia, is er de groei van vijf referenda in de jaren '70 en vier in de jaren '80, naar twaalf in de jaren '90. Voor het decennium 2000-2010 zit men in de EU nu al aan veertien, plus tien voorzien voor de Grondwet (Spanje, Frankrijk en Nederland hebben dit laatste al achter de rug). Die 45 referenda handelen stuk voor stuk over heel belangrijke Europese aangelegenheden. Toetreding tot de EU, in bijvoorbeeld Oostenrijk en Finland. Het Verdrag van Maastricht, in Denemarken, Ierland en Frankrijk. De invoering van de euro, in Denemarken en Zweden. En in 2003 de toetreding van tien nieuwe leden.

In de EU is op het eigenste moment van de veeleer lauwe, haast routinematige of rituele goedkeuring van de geschreven Grondwet in

een aantal nationale parlementen, een zeer sterke democratische machtsgreep bezig: de helft van de Europese bevolking zal inderdaad beslissen over de geschreven Grondwet in een referendum.

Dat is het sterkste verdedigingsmechanisme van de subsidiariteit. Het referendum is toename van macht voor de staat of deelstaat die het doorvoert. Sterker, het is het belangrijkste machtsinstrument.

De participatie in België vond die vorm van democratie veel te gevaarlijk en weigerde dan ook dit sterkste verdedigingsmechanisme van de subsidiariteit. Elio Di Rupo: "La responsabilité d'éviter l'aventure au pays, de ne pas donner d'élément objectif pour actionner les forces centrifuges" (*Le Soir*, 7 december 2004). Het blijft te hopen dat Vlaanderen en Wallonië alsnog de moed en het zelfrespect zullen opbrengen, nu België het laat afweten, om zich in die grondwettelijke evolutie in de EU in te schrijven. Hebben elf EU-lidstaten niet een kleinere bevolking dan Vlaanderen? En vormde niet het kleine Saarland (nu 1.061.376 inwoners) het precedent in de

Volksabstimmung van 1955, waarbij het volk weliswaar het voorgestelde Europese statuut afwees, maar beslist koos voor de duurzame oplossing van het probleem? Maar voor Belgische én Vlaamse politici, groot geworden via en in de participatie, is het ondenkbaar dat de burgers politiek zouden beslissen.

Kwantitatief en kwalitatief valt het Europese referendum niet meer te ontkennen.

Ondanks de feitelijke institutionalisatie en ondanks het democratische gezag van het referendum is dit laatste zeker niet de onont-

Wilfried Dewachter

Politologen hebben er een bijzonder taaië klus aan om de feitelijke besluitvormers in de EU op het spoor te komen.

”

koombare afdwingtechniek voor de subsidiariteit. 'Europa' verkiest veruit de brave en vlotte parlamentsratificaties boven de moeilijke referenda en het laat dat ook weten. Men suggereert voor Frankrijk zelfs een tweede referendum, zoals in Denemarken en Ierland, tot de 'ja' naar boven komt. Leidende Europese politici - ondermeer Jean-Claude Juncker, Luxemburgs premier en tijdelijk voorzitter van de EU, op *France 2*, 26 mei 2005 - onderstrepen dat Denemarken en Ierland met hun 'neen' niets bijkomends hebben verworven en dat een heronderhandeling van de Grondwet uitgesloten is. In de Grondwet zelf heeft men de nodige voorzorgen genomen. In november 2006 volgt een bespreking in de Europese Raad als één of meer lidstaten moeilijkheden ervaren hebben bij de bekrachtiging en vier vijfden wel bekrachtigden. Het blijft een dramatisch dilemma voor de EU, nu 'Europa' eens echt voor het Europese volk gebracht wordt - zoals in de Franse en Nederlandse referenda -, dat de EU die stem van het volk hooghartig-machtspolitiek dreigt te negeren, hard zoals de internationale politiek is. Men speelt dan eventjes niet meer 'Grondwet', maar 'Verdrag'.

IX. DEMOCRATIE IN EU IS BIJZONDER ZWAK

Tegenover de kracht van het referendum voor het Europese burgerschap, voor de democratie en voor de subsidiariteit staat de zwakte van de democratie in het institutionele Europa. Er is een zwaar democratisch deficit. De IGC bekent: ze schrapt het motto van Thucydides. Het klinkt paradoxaal en cynisch: de sterkste inspraak in de formele EU is de mate van deelname aan de Euro-parlamentsverkiezingen. En die haalt in 2004 amper 45%. Als, zoals in Nederland in 1999,

slechts 29,9% van de kiezers zijn stem uitbrengt, zit men met een reuzengroot probleem van legitimiteit voor zijn Europa-politiek.

België durft het niet aan de opkomstplicht af te schaffen en zo het burgerschap meer stem te geven. Ons land hanteert ineffectieve lapmiddelen. Het had nog maar pas het referendum geweigerd of de federale regering stelde een grootse communicatiecampagne voorop. Net zoals Eurocommissaris Margot Wallström die, met het opdoemen van de neen's in de referenda, "un recrutement de 'spécialistes des médias'" wil en "veut passer de l'information à la communication" (*La Libre Belgique*, 27 april 2005). Alsof men met marketing, propaganda, *spindoctors*, correct politiek denken, controle op de pers of gerichte Eurobarometers maatschappelijke en politieke problemen oplost.

De sterkte van de neen's kan de eurocratie misschien leren dat Europa primair een caleidoscoop van bevolkingen is, zeer verscheiden, met heel wat andere problemen dan de bureaucratie statistisch of juridisch vermag te ontdekken. De 'Unie' is sterk vervreemd van de 'burgers', enorm vervreemd van de 'mensen', van de 440 miljoen gewone Europeanen (bij een nog ruime schatting van tien miljoen eliteleden, aspirant-leden en begunstigde kaders in de Unie). Het wordt hoog tijd dat de Unie Europa opnieuw ontdekt.

X. EXTRA-POLITIEKE ACTOREN IN EUROPA

Fortis koopt voor bijna 1 miljard euro de Turkse bank Disbank. Dat is haar volste recht. Zoals het ook haar volste recht is haar investering zoveel mogelijk te doen renderen en dus te ijveren voor toetreding van Turkije tot

de EU. Alleen is Fortis een veel sterkere actor in de Belgische politiek dan honderdduizenden kiezers. "Als dan lidstaat x [toch] dwars ligt, dan zullen de ondernemers van die lidstaat dat merken in Turkije. Daarom is er een natuurlijke pro-Turkse lobby te vinden in het bedrijfsleven" (Frits Bolkestein in *De Volkskrant*, 6 december 2004).

Of neem het verhaal van de *bachelor-master*-hervorming: de 'Bolkestein-hervorming van het hoger onderwijs in Europa', zonder dat Europa bevoegd is voor onderwijs. Het Vlaamse parlement en de Vlaamse regering hebben 'Bologna' gewoon achterna gelopen. Zelfs hier konden zij de subsidiariteit (sterker: de autonomie), haar zelfstandigheid niet redden.

Elke avond worden miljoenen burgers in Europa gedwongen geconfronteerd met de banalisering, ja zelfs de negatie van de waarden van het bestaan en van de samenleving, als in speelfilms op de meest dramatische momenten die waarden en zijnsvoorwaarden worden verknijpt door reclame voor waspoeders of kattenvoer die voorrang krijgt op het gegrepen-zijn door de filmkunst. In naam van Europa en zijn vrije mededinging! En een niet-beslissing in deze van de EU.

Gezien de veelheid van politieke actoren in de EU en gezien er niet echt één doorslaggevende procedure is, krijgen de nationale elites en de Europese elitevorming meer en meer greep op de besluitvorming. En de elite - de machtingen - gaan voor het eigen voordeel.

Als men zo alle factoren wetenschappelijk, politologisch ontleedt, ontkomt men niet aan het besluit: de subsidiariteit in de Grondwet is een niet-beslissing. Zoals de wet op de Tobin-

taks in België een niet-beslissing is. Om Margot Wallström te parafraseren: "Ce n'est pas de la législation, c'est de la communication".

De Franse politologie heeft een mooie formule: "Le système politique doit être à l'écoute de la société". Zeker in een democratisch bestel. Maar de EU is niet 'à l'écoute de la société'. Haar reacties op een mogelijk *non* bewijzen dat nog maar eens.

Di Rupo zei: "L'Europe des gens; pas l'Europe de l'argent" (*Le Soir*, 28 februari 2005). Dit is enger dan 'être à l'écoute de la société', maar het erkent de noodzaak om naar de mensen te luisteren.

Maar ook dat is: 'de la communication'. Want België - en daarin is de PS-voorzitter toch een centrale besluitvormer - heeft al afgehaakt, nog voor de Grondwet is goedgekeurd.

Drie indicatoren wijzen dat aan.

Het referendum is het krachtigste wapen van de volkeren en de verscheidenheid in Europa.

België heeft het hooghartig afgewezen. Hooghartig ja, maar ook bang en verkramp. Willen Vlaanderen en Wallonië enig gewicht aan subsidiariteit ontwikkelen, moeten zij zich alsnog via een referendum over de Grondwet aan Europa tonen. Daarmee nemen zij ook stelling tegen de 'communicatieratificatie' van de Grondwet in België door zeven raden, soms niet eens met het gewicht van een solide provincieraad. Wil men de regionale subsidiariteit in België waarachtig gestalte geven, mogen alleen het Vlaamse en Waalse parlement ratificeren (naast het federale). Beide dragen aparte maatschappijen. De rest is: *divide et impera*, verdeel en heers, en 'de la communication'.

Wilfried Dewachter

De participatie in België vond het referendum veel te gevaarlijk en weigerde dus ook dit sterkste verdedigingsmechanisme van de subsidiariteit.

”

Op deze sterkste aanwijzing volgen nog twee indicatoren, op het eerste gezicht vrij banale. Maar bij nader toezien is de eerste zeer operatief en de tweede sterk symbolisch.

De Raad besliste, in de IGC, over de finale versie van de Grondwet op 18 juni 2004. In Rome werd op 29 oktober 2004 de Grondwet plechtig ondertekend. Pas op 16 december 2004 was de officiële Nederlandse versie beschikbaar: zes maanden na de beslissing, anderhalve maand na de plechtige ondertekening. Men heeft dus voor de ondertekening niet eens gewacht tot alle Europese burgers de tekst hadden in hun eigen taal! Van elitevorming gesproken: in de betekenis van selectie naar de 1% van 1831.

Ondertussen verwijt men de burgers dat zij de Grondwet niet gelezen hebben, maar voor de plechtige ondertekening wacht men niet eens op de beschikbaarheid van de tekst. En het Nederlands is toch niet de kleinste taal in de EU!

Maar nog meer operatief. Voor de parlementen die nu "de vinger aan de Europese pols mogen/moeten houden", rijst de vraag: in welke taal zullen zij die de teksten krijgen? Of moet je in het Vlaams parlement, om mee te kunnen, juridisch Engels en/of juridisch Frans spreken en denken? Wordt dat een *de facto* verkiesbaarheidsvoorwaarde in het Vlaams parlement of in het Italiaans, Grieks, Hongaars of Catalaans parlement?

De laatste aanwijzing. Toen ik in mijn Nederlandse versie van de Europese Grondwet aan het slot kwam, stond ik er verbaasd en verbouwereerd bij. België, toch het land met zes miljoen Vlamingen, wordt daar - tegenover heel Europa en de wereld - voorgesteld

als een overwegend Franstalig land. Want de Grondwet wordt ondertekend: "Pour Sa Majesté le Roi des Belges". Daarop volgt een vertaling in het Nederlands en het Duits.

De politoloog haalde wel vlug de bovenhand op de verbaasde burger. Was het niet kardinaal Mercier die al in 1904 proclameerde: "Quiconque qui comprend le grand DESTIN de l'EUROPE ne peut raisonnablement prétendre de mettre les Flamands sur pied d'égalité avec les Francophones"? Dat volkje van boeren, coureurs en cafébazen heeft toch niet *l'envergure européenne nécessaire!* De politologie noemt dat elitevorming en, bijkomend, recuperatie door de elite.

Als indicator voor de broodnodigheids verdediging van het Nederlands in Europa én in de leidende Belgische elite kan dat tellen. Vlaanderen vindt bij deze de verwittiging in de Europese Grondwet zelf. En beslist door België!

BESLUIT

Bronislaw Geremek, destijds dissident in Polen en nu EU-parlementslid, zei onlangs: "Pour la première fois un débat dans toute l'Union européenne, au même moment: c'est un fait immensément positif" (VRT-radio, 2 mei 2005). Inderdaad, de referenda in de tien Europese landen hebben een zeer heilzaam effect. Zij onderzoeken of de EU goed bezig is.

Maar meteen roept het beate europeanisme het schrikbeeld op van de Europese crisis.

Dat debat leert dat de EU, zacht uitgedrukt, naast grote delen van de bevolking heeft gewerkt, en vele wezenlijke problemen niet onderkent of niet adequaat beantwoordt. Zij

Wilfried Dewachter

Hoe op lange termijn de verscheidenheid van taal en cultuur in Europa nog kan gered worden, is een fundamenteel probleem.

is te weinig 'à l'écoute de la société' door haar centralisme, haar bureaucratie, haar juridisme dat behoorlijk strak gesanctioneerd wordt, haar technocratie en haar eurocratie als het genoeglijk-autoritaire uitoefenen van de macht in het besef en vaak in de waan dat zij Europa maakt - daarbij niet vermoedend dat de gelijkschakeling fundamenteel anti-Europees is. Europa is tot nog toe - en hopelijk nog voor heel lang - verscheidenheid, wat precies haar rijkdom is en haar creativiteit waarborgt. Het sociaal-economische Rijnland-model staat ver af van het Britse model. De Unie is ten slotte veel te weinig democratisch en veel te weinig actor. Eén van haar centrale actoren, de Commissie, moet

zich nooit democratisch verantwoorden voor de kiezers!

Haar subsidiariteit is een tactische zet om landen over de Grondwet-streep te trekken. Het is 'de la communication'.

Nu zijn zowel het 'être à l'écoute de la société' en 'des sociétés multiples et diverses en Europe' als de democratie en dus de subsidiariteit én het federalisme typische kenmerken van "das Europäische an Europa". Daar is in de EU heel weinig van terug te vinden.

Zowel de EU als België moet zijn uitwerking van de opbouw van de 'unie' grondig herzien.

(Tekst afgesloten op 28 mei 2005)

KORT

Het subsidiariteitsprincipe wil dat de beslissingen op het juiste niveau, bij voorkeur het lagere, genomen worden. Dat staat duidelijk voorgeschreven in de Europese Grondwet. Maar toch maakt de subsidiariteit in deze EU geen schijn van kans. Dat komt door tien verklaringsfactoren. (1) Het beate europeanisme in België en in de EU. (2) De geografische grenzen van de EU zijn niet vastgelegd. (3) De EU beseft niet wat sociale afstand is. (4) Er is de grote verscheidenheid van taal. (5) De EU heeft niet genoeg aan haar exclusieve bevoegdheden. (6) De EU is een doolhof van stuksgewijze beslissingen door telkens andere actoren. (7) Het grondwettelijk voorziene middel voor subsidiariteit zal niet werken. (8) Het referendum wordt niet institutioneel erkend. (9) De democratie in de Unie is zwak. (10) Er zijn heel wat extra-politieke actoren in Europa. En België, ondanks heel wat opsmuk, scoort in deze slecht.